

Ананченко А.В.,
студентка групи БП-1-15
факультету підприємництва та права
Київського національного університету
технологій та дизайну
науковий керівник: доцент Коваль О.М.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

На даний час досить гостро у світі, в тому числі і в Україні, постала така проблема як безпліддя. З розвитком медичної науки більшість форм чоловічого та жіночого безпліддя вирішуються допоміжними репродуктивними технологіями. Серед таких технологій досить поширеним та законодавчо неврегульованим є сурогатне материнство, через що і стало предметом постійних та запеклих дискусій.

Правове регулювання сурогатного материнства належить до одних з найскладніших питань у юриспруденції і є порівняно новим інститутом сімейного права України. Основна із проблем даного питання в тому, що не існує єдиного кодифікованого збірника чи нормативно правового акту для врегулювання та вирішення проблем, які виникають на практиці. Ці норми розпорошені в законодавстві України: Сімейний кодекс (ч.2 ст.123, ст.139), закон «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.92 №2801-ХІІ, закон «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 № 2398-VI, наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» від 9.09.2013 №787 та інші. Варто зауважити, що норми національного законодавства не дають визначення поняття «сурогатне материнство», у зв'язку з цим постають певні питання і проблеми на практиці та у розумінні даного поняття, а його більш точно намагаються розкрити в медичній науці. Загалом, цей процес визначається тим, що подружжя, тобто особи, які знаходяться у шлюбі, надають свій генетичний матеріал для перенесення ембріона в організм сурогатної матері, яка є біологічно «чужою» для плоду, з метою народження дитини здоровою жінкою [3, с.58].

Важливим є те, що сурогатне материнство визнається законним на теренах України. Це, у свою чергу, дає перспективи для розвитку та вдосконалення даного напрямку стосовно подолання безпліддя. Діюче сімейне законодавство визначає головний аспект у врегулюванні сурогатного материнства – батьківство: ст. 123 Сімейного кодексу

України встановлює порядок визнання батьками дитини, яка народилася у результаті використання допоміжних репродуктивних технологій. Тобто, батьками такої дитини буде визнаватися подружжя. При цьому, згідно ч.2 ст. 139 Сімейного кодексу України оспорювання материнства не допускається у разі перенесення в організм іншої жінки зародка дитини, зачатого подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. Тут, законотворець передбачив перспективу виникнення у жінки, яка виношує абсолютно біологічно «чужу» її дитину материнського інстинкту чи почуттів, тому права біологічної матері, в даному випадку, захищаються законом [1].

Учасниками правовідносин, які стосуються імплантації ембріона дитини жінці із генетичного матеріалу подружжя можуть бути і особи, які знаходяться у фактичних шлюбних відносинах. Але, як зазначається у великій кількості літератури з даного питання, на цих осіб після народження дитини, законодавцеві варто покласти обов'язок зареєструвати шлюб. Можна дійти висновку, що дані норми національного законодавства спрямовані на захист прав та інтересів майбутньої дитини і подружжя, які є біологічними батьками. Варта уваги думка про те, що сурогатне материнство допустиме лише за медичними відхиленнями чи патологіями в організмі жінки, яка хоче виносити свою дитину, а не за будь-якими іншими. Тобто, діти можуть виношуватися сурогатною матір'ю з об'єктивних причин неможливості народження плоду самою жінкою, а не через те що вона, наприклад, боїться народжувати, не хоче втрачати фігуру, привабливість та інше [4, с.72- 75].

На практиці часто не врегульованим моментом виступає те, кого записувати матір'ю дитини у свідоцтві про народження. Так, за загальним приписом під час оформлення документів дитини, яка народжена від сурогатної матері, варто керуватися нормами Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні. Згідно з п. 2.2. Правил у випадку народження дитини жінкою, якій було імплантовано зародок, зачатий подружжям, реєстрація народження здійснюється за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. Тому, при реєстрації народження дитини разом з документом, що стверджує подію народження плоду сурогатною матір'ю, подається її письмова згода на запис подружжя батьками дитини, яка засвідчена нотаріально. Момент передачі дитини сурогатною матір'ю теж засвідчується нотаріально [5].

Також важливою та основною складовою сурогатного материнства є договір, який укладається між сурогатною матір'ю та подружжям, які є біологічними батьками. Саме він має виступати основним засобом правового регулювання відносин між його сторонами. Спеціальних вимог до даного договору законодавство України не встанов-

лює. Але він породжує правові наслідки, які мають значення для подружжя і майбутньої дитини, тому має відповідати загальним вимогам чинного законодавства, які встановлені для укладення цивільного-правових договорів в цілому [7]. На мою думку, істотними умовами договору мають бути: строк; відшкодування витрат на медичне обслуговування сурогатної матері, на її здоров'я та повноцінне харчування; визначення закладу, у якому буде здійснюватися запліднення і народження дитини; умови, строки та вид оплати послуг сурогатної матері; підстави розірвання договору; відповідальність сторін за неналежне або взагалі невиконання покладених на них обов'язків та інші умови, які уже сторони вирішують включити у даний договір. Також у цьому договорі варто передбачити ризики, хоча б основні: а) народження кількох дітей – батьки зобов'язуються їх всіх прийняти, зареєструвати та вказати себе батьками; б) народження дитини з вадами, з особливими потребами – батьки також зобов'язані прийняти її, зареєструвати та вказати себе батьками, а не залишати таку дитину сурогатній матері чи в спецзакладах; в) якщо подружжя, які є біологічними батьками, за час вагітності сурогатної матері розірвали шлюб, вони також зобов'язані прийняти дитину (разом чи кожен окремо) та зареєструвати її, із зазначенням їх батьками дитини; г) у разі смерті одного з майбутніх батьків, за час вагітності сурогатної матері, той з подружжя хто є живим має прийняти, зареєструвати дитину та батьками вказати обох з подружжя; г) особливо складним на практиці є випадок, якщо за час вагітності сурогатної матері померлими є обоє з подружжя, то народжена дитина реєструється, а батьками вказується подружжя. На далі виникає проблема з подальшою долею такої дитини [6].

У такому договорі дуже важливо зафіксувати положення про те, що сурогатна матір не може за будь-яких обставин залишити дитину у себе, оскільки дала письмову нотаріально посвідчену згоду лише на виношування дитини. Зважаючи на вище викладене, можна зробити висновок, що національному законодавству України необхідно створити спеціальний закон, для врегулювання питань, які стосуються саме сурогатного материнства.

Висновок.

Відсутність відповідного правового регулювання сурогатного материнства, взаємовідносин подружжя і сурогатної матері, неврегульованість істотних умов договором може призвести до порушення прав та законних інтересів біологічних батьків та майбутньої дитини. Через законодавчі прогалини у цій сфері, можуть на практиці виникнути неприємні життєві ситуації, які пов'язані з небажанням прийняти дитину чи віддати,

додатковими вимогами коштів сурогатною матір'ю, шантажем переживання вагітності та інше. Є також необхідність удосконалення правового механізму реєстрації дітей органами РАЦСу, внесенням змін в діюче законодавство щодо обов'язкових вимог до договору про сурогатне материнство та створення єдиного державного реєстру «Про факт запліднення методом сурогатного материнства».

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135.
2. Про схвалення Концепції Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 квіт. 2006 р. № 244-р // Офіційний вісник України. – 2006. – 17 трав., № 18. – С 67. – Ст. 352.
3. Міхеєва К.І. Правові аспекти визначення соціального материнства та батьківства // Юридична газета. –К. 2003. – с. 58.
4. Ватрас В. А. Суб'єктний склад правовідносин щодо імплантації ембріона дитини жінці із генетичного матеріалу подружжя // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – № 4. – С 72-75.
5. Москалюк В. Ю. Право на материнство (батьківство) за Сімейним кодексом України // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : зб. наук. пр. за матеріалами “круглого столу”. Київ, 25 трав. 2006 р. – Х., 2007.
6. Сідоренко М. О. Істотні умови договору щодо виношування дитини (сурогатне материнство) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sidorenko.at.ua/publ/1-1-0-3>
7. Чеховська І.В. Сурогатне материнство: теоретико-правові підходи до розуміння сутності. Міжнародний юридичний вісник Університету ДФС України. 2017. № 2 (6). С. 56-62.